FIGUERES, Josep Maria
El consell de guerra a Lluís Companys
Barcelona: Edicions Proa, 1997

S'ha escrit força sobre la figura de Companys i especialment sobre el seu consell de guerra, però fins ara l'estudi d'aquest procés restava incomplet, ja que l'exèrcit espanyol es negava a cedir les actes del procés per a la seva consulta. La metodologia de treball utilitzada per analitzar qualsevol fet històric es basa en l'estudi acurat de les màximes fonts possible; si no es fes així, el resultat constituiria una visió errònia o parcial del fet, atès que l'obligació de l'historiador amb la societat és la d'explicar els esdeveniments amb el màxim de rigor i fidelitat. El llibre de Josep M. Figueres obre un nou camí per a l'estudi del consell de guerra a Lluís Companys; no pel fet que sigui una obra exemplar sobre els darrers dies de l'antic president de la Generalitat, sinó perquè presenta les actes del consell i, per tant, obre una nova via de consulta per analitzar el procés. Fins ara, els llibres que en parlaven es basaven en testimonis dels particulars en el consell de guerra: l'advocat Jaume Tortras, el periodista Manuel Tarín, el comandant de la Guàrdia Civil Bravo Montero, etc. en l'estudi del seu testament, i en les darreres cartes a la seva família. Josep M. Figueres ens mostra en el seu llibre fins a setanta-set documents del consell de guerra a Lluís Companys que s'afegeixen a la resta de fonts ja esmentades.

El llibre s'estructura de la manera següent: primer una introducció dividida en quatre parts. Una primera on l'autor ens explica com va aconseguir accedir a les actes del procés; l'explicacio és molt detallada i pot ser una petita guia del procediment que cal seguir per a la consulta d'arxius militars; la segona part és una breu reflexió sobre la repressió franquista a Catalunya; la tercera tracta sobre l'actuació del Tribunal Regional de Responsabilidades Políticas (TRRP) envers la figura de Lluís Companys. L'interès d'aquesta darrera part es basa en el fet que les diferents passes que segueix el TRRP (una de les primeres institucions de la maquinària repressiva franquista) per processar Lluís Companys són pràcticament les mateixes que es van utilitzar amb altres encausats i, per tant, ens diu molt del seu funcionament. La darrera part de la introducció analitza el consell de guerra com a eina de l'estat franquista, element repressiu, disuassiu i humiliant de la facció guanyadora.

Posteriorment, en el segon capítol, se'ns mostra la transcripció dels setanta-set documents que Josep M. Figueres va aconseguir consultar. Una de les polèmiques que van aparèixer en publicar-se el llibre fou el fet que les actes consultades per Figueres són una fotocòpia de les originals; l'autor, en el mateix llibre defensa la veracitat de les fotocòpies i la seva importància com a eina documental. La transcripció dels documents es realitza amb gran exactitud: primer se'n fa una descripció i posteriorment hi ha la còpia del text. Les actes no són contrastades amb cap altra font que les ja esmentades —els testimonis, el testament, les cartes, etc.— però potser la intenció de Josep M. Figueres és que el lector es fixi en les actes únicament i que tot seguit en tregui les seves pròpies conclusions.

La darrera part del llibre analitza les reaccions que hi va haver després de l'afusellament de Lluís Companys, tant a Catalunya com a l'estranger (les reaccions dels presos catalans, de la premsa, del govern francès, dels catalans a l'exili, etc.). Hi trobem també els quatre testimonis que fins ara s'havien utilitzat per escriure els llibres anteriors sobre el consell de guerra, les cartes de Companys a la seva família i el seu testament. Finalment, un epíleg escrit per Heribert Barrera posa fi al llibre.

Per un lector qualsevol, el llibre pot ser incomplet, ja que no s'hi contrasten ni

s'hi analitzen prou totes les fonts que posseeix l'autor. Potser l'objectiu de Josep M. Figueres és precisament aquest, que el lector senti curiositat pel procés i que llegeixi altres obres sobre el consell o sobre Lluís Companys. També podríem pensar que l'autor considera que encara no té prou dades per realitzar una anàlisi dels fets i prefereix que cada lector faci el seu propi raonament. És obvi que encara manca accedir a algunes fonts: la documentació dels grups secrets d'investigació, les notes i testimonis dels militars participants en el procés i segurament molta més informació que potser mai no arribarem a conèixer. Un estudiós sobre la vida de Companys pot considerar que el llibre simplement és una mostra de documents sobre els seus darrers dies i, per tant, només és d'interès el capítol dedicat a les actes del procés, ja que la resta d'informació la podem trobar en altres obres. Aquest tipus de lector potser creurà que l'autor hauria d'haver desenvolupat més el tema del TRRP, que hauria d'haver comparat més acuradament els altres consells de guerra amb el de Lluís Companys, però de ben segur que si l'autor hagués fet el que aquests lectors esperen, el llibre no hauria ocupat les dues-centes cinquanta-sis pàgines que té, sinó que segurament s'hauria convertit en un gran volum de biblioteca. Per tant, és possible que més endavant el llibre de Josep M. Figueres esdevingui i formi part de la bibliografia inclosa en una futura i esperada gran obra sobre la repressió franquista a Catalunya que la majoria d'interessats sobre el tema està esperant des de fa temps.